

Türkiye Yüzyılı Maarif Model’ine Göre Hazırlanmış 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İçerdiği Değerler Açısından İncelenmesi

An Examination of First Grade Turkish Textbooks Prepared According to The Turkish Century Education Model in Terms of Values

Dicle Tatlı , Bilal Yorulmaz

Received/Geliş: 6 Şubat 2025

Accepted/Kabul: 29 Haziran 2025

Published/Yayın: 1 Aralık 2025

Öz

Bu çalışmada, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’ne göre hazırlanan 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde yer alan değerlerin görülme sıklığı, değer kategorilerine göre dağılım durumunun belirlenmesi ve ilkökul 1. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin değerleri ne derece içerdiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma materyalini 2024-2025 eğitim öğretim yılında okutulan ilkökul 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan dört tema içinde yer alan on altı okuma metni oluşturmaktadır. Değerlendirme sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Metinlerde toplam 19 değer işlenmiştir ve bu değerler 166 kez metinlerde geçmiştir. Bu değerlerin sırasıyla çalışkanlık (26), sevgi (24), özgürlük (17), aile bütünlüğü (16), sorumluluk (15), saygı (13), yardımseverlik (9), dostluk (7), merhamet (7), estetik (6), duyarlılık (6), vatanseverlik (4), temizlik (4), sabır (4), mütevazılık (3), adalet (2), dürüstlük (1), tasarruf (1), sağlıklı yaşam (1) değerleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Erdem, Değer, Değerler Eğitimi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türkçe Ders Kitabı

Abstract

This study aims to determine the frequency and distribution of values in the texts found in first-grade Turkish textbooks prepared according to the the Turkish Century Education Model, as well as to assess the extent to which these texts include values. In the research, document examination, one of the qualitative research methods, was used. The study materials consist of four themes in the 2024-2025 first-grade Turkish textbooks, 16 reading texts within these themes. The data obtained through the evaluation were subjected to content analysis. Based on the findings of the study, the following conclusions were reached: A total of 19 values were addressed in the texts, and these values were mentioned 166 times in total. The values, in order of frequency, were identified as diligence (26), love (24), freedom (17), family unity (16), responsibility (15), respect

Sorumlu Yazar Dicle Tatlı

 dicleakyurek@gmail.com

Atıf/Citation: Tatlı, D., & Yorulmaz, B. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’ne göre hazırlanmış 1. sınıf Türkçe ders kitaplarının içerdiği değerler açısından incelenmesi. *Temel Eğitim*, 7(29), 74-91. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.1634393>

(13), helpfulness (9), friendship (7), compassion (7), aesthetics (6), sensitivity (6), patriotism (4), cleanliness (4), patience (4) modesty (3), justice (2), honesty (1), frugality (1), and healthy living (1).

Keywords: Virtue, Value, Values Education, Turkish Century Education Model, Turkish Textbook

Giriş

Kitaplar erken çocukluk döneminden itibaren, kişilik gelişimi için önemli bir tetikleyici olarak öne çıkar. Çocukların eğlenme, oyun geliştirme, öğrenme, yaşamı ve insanları keşfetme ihtiyaçlarını karşılarken, aynı zamanda anadilin gücünü ve estetik değerleri hissetmelerine de olanak tanır (Metin & Gökçay, 2014). Tüm bunlara ek olarak kitaplar, duygusal gelişimi teşvik ederek okuma alışkanlıklarının değişmesine de yardımcı olur. Gelişim aşamalarında bireylere doğrudan ya da dolaylı olarak çeşitli hayat tecrübeleri kazandırır (Yıllar, 2016). Kitaplar bu özellikleriyle, çocukların hem okuma kültürü kazanmalarına hem de eğitim hayatlarında başarılı bir temel oluşturmalarına katkı sağlar.

Eğitim öğretim sürecinde ise yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmış, öğrenim sürecini destekleyici aynı zamanda günlük yaşam becerilerini de kazandırmayı hedefleyen ders kitapları çocukların hayatında yer alan sessiz rehberlerdir (Yapıcı, 2004). Bu kitaplar, eğitimde yenilik ve dönüşüme imkân veren bir kapasiteye sahiptir (Sulak & Çapanoğlu, 2021). Bu dönüşüm kapasitesi, özellikle temel eğitimin ilk basamağı olan ilkokulda ayrı bir önem taşımaktadır. İlkokul, öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal gelişimleri açısından temel bir eğitim basamağıdır. Bu dönemde öğrenciler; okuma, yazma ve matematiksel düşünme gibi temel akademik becerileri edinirler. Öte yandan hızla değişen günümüz toplumlarında, kültürel yapı ekseninde sosyal, ekonomik, politik ve benzeri alanlarda meydana gelen çeşitli değişim ve gelişmelere tanıklık edilmektedir (Küçüköğlü, Serin, & Albayrak, 2020). Bu nedenle, çocukların eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılan temel materyallerden biri olan ders kitaplarında yapılacak değişiklikler önem arz etmektedir.

İlkokul düzeyinde gerçekleştirilecek içerik güncellemeleri, yalnızca akademik kazanımlarla sınırlı kalmamalı; aynı zamanda öğrencilerin değerler dünyasını da şekillendirecek bütüncül yaklaşımlar içermelidir. Bu bağlamda, Türkiye'de eğitim sistemine yönelik kapsamlı bir yenilenme girişimi olarak sunulan Maarif Modeli öne çıkmaktadır. Maarif Modeli, mevcut gelişim çağında eğitim alanında gereken dönüşümü gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu değişiklik, 2005 yılında uygulamaya konulan öğretim programından bu yana gerçekleştirilen en kapsamlı ve köklü müfredat dönüşümü olarak değerlendirilmektedir (Kayman & Elkatmış, 2024; Memduhoğlu & Yüce, 2020). Öğrencilerin programın işleniş sürecinde, hem kendi kültürel değerlerine bağlı kalmaları hem de küresel düşünce yapılarına açık olmaları büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, program, değerler eğitiminin kapsamlı bir biçimde aktarılmasını sağlayarak eğitimcilere etkili bir rehberlik sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, değer anlayışlarının çağın gereksinimlerine göre evrildiğini ve bu nedenle her bir değerın evrensel bir boyuta sahip olması gerektiğini belirtmekte ancak her toplumun kültürel bağlamının ve özgün özelliklerinin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (MEB, 2024). Maarif Modeli'nde yer alan Erdem-Değer-Eylem

Modeli bu düşünceleri destekleyecek şekilde tasarlanmıştır.

Toplumların gelişimi ve bir arada uyum içinde yaşayabilmesi için iyiye ve güzele yönlendirilmesi büyük önem taşır. Bu süreçte özellikle küçük yaşlardan itibaren çocuklara değerlerin öğretilmesi ve benimsetilmesi kritik bir gerekliliktir. Ancak bu gerekliliklerin anlak olarak şekillenmediği bunun uzun ve yorucu bir süreç olduğu unutulmamalıdır (Yorulmaz, 2017). Çocukların karakterine etki edecek değerlerin gelişiminde aile, sosyal çevre, sosyal medya ve okul temel rolleri üstlenir. Bununla birlikte hem örtük programların hem de öğretim programlarının kullanılmasıyla çocukların değer geliştirmesi sağlanmaktadır (Candan & Ergen, 2017). Öğretim programı kullanılan süreçlerde, özellikle Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri değer aktarımı açısından kritik bir rol üstlenir. İlkokul kademesinde ders kitaplarında değerlerimize ne ölçüde yer verildiği ve buna bağlı olarak öğrencilerin erken çocukluk döneminden itibaren kültürel ve evrensel değerleri kazanabilmesi oldukça önemlidir (Taşkaya & Duran, 2017).

Literatür incelendiğinde, ders kitaplarında yer alan değerleri ele alan çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu çalışmalardan bazıları (Mutlu & Dinç, 2019; Türkben, 2019; Deniz & Karagöl, 2018) inceledikleri ders kitaplarının çeşitli faktörlerden dolayı, değerleri aktarma konusunda sınırlılıklara sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Mutlu ve Dinç (2019) tarafından yapılan çalışmaya göre, değer aktarımı için ders kitaplarının büyük bir fırsat olmasına karşın çalışmada incelenen ders kitaplarındaki değerlerin kitaplardaki dağılımının belli bir düzende ilerlemediği, bu sebeple de değerlerin çocuklara ve gençlere aktarımında istenen verimin alınamayacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde Türkben (2019) de yaptığı çalışmada değerlerin ders kitaplarındaki dağılımında bir dengenin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte kitapta yer alan metinlerin öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun özellikler taşımadığını, yaş grubunun ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik metinlerin kullanılmasının değer iletimi konusunda daha faydalı olacağını belirtmiştir. Deniz ve Karagöl (2018) tarafından yürütülen çalışmada ise öğretim programında kazandırılması beklenen değerlerin ders kitaplarındaki aktarımında belirli bir sistemin olmadığı, bu sebeple sınıf seviyelerinde bazı değerlerin sayıca çok fazla yer aldığı bazısının ise hiç yer almadığı tespit edilmiştir.

Bazı çalışmalarda ise incelenen kitaplar içerdiği değerlerin sıklığına göre bir incelemeye tabi tutulmuştur. Örneğin Kırmızı (2014) yürüttüğü araştırmada incelediği ders kitaplarında en çok vurgu yapılan değerlerin sırasıyla çevre bilinci, kişisel iyi olma hali ve milli duygularla ilişkili değerler olduğunu bildirmiştir. Ancak araştırma, milli değerler ve aileye ilişkin kavramların ders kitaplarında yeterli şekilde yansıtılmadığını ortaya koymuştur. Tatlısu ve Yorulmaz (2024) yaptıkları çalışmada en çok vurgu yapılan değerlerin sevgi olduğunu en az vurgulanan değerlerin ise dürüstlük, fedakârlık, cömertlik, alçak gönüllük, sadakat değerleri olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmayı destekler nitelikte Türkben (2019), Karaca (2017), Candan ve Ergen (2017), Demir ve İşcan (2007), Taş (2022), Öztürk ve Özkan (2018), Dökme ve Tunçer (2022), Şahin ve Tuğrul (2020), Kuş, Meray ve Karatekin (2013), Özkan (2017), Arslan ve Akpınar (2024), Erbaş ve Başkurt (2021) da sevgi ve sorumluluk gibi değerlerin ders kitaplarında ön plana çıktığı sonucuna ulaşan çeşitli çalışmalar yapmıştır.

Uçar ve Çetinkaya (2021), ders kitaplarında işlenen dürüstlük, sabır, adalet ve yardımseverlik değerlerinin, diğer kök değerlere kıyasla oransal olarak daha az yer bulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, oransal olarak daha fazla işlenen diğer kök değerlerin

ise kitaplarda genellikle dolaylı bir biçimde iletildiği sonucuna varılmıştır. Çiçek ve Aras (2022) ise araştırmasında yapılandırmacı yaklaşım öncesinde ve sonrasında hazırlanan ders kitaplarındaki değer iletimi ile ilgili çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmada her iki dönemde de en çok yer verilen değerlerin sevgi ve vatanseverlik değerleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan ders kitaplarında diğer kök değerlere de yer verildiği, öncesinde ise kök değerlere yer verilse de bunun belli bir sisteme sahip olmadığı görülmüştür. Ayrıca her iki dönemde de metinlerin içeriğinde, kazanılması istenen kök değerlerin karşıt hali ele alınmıştır ve bunun sonucunda oluşan olumsuz durumlar örnek olarak gösterilmiştir. Bu sebeple tüm sınıf seviyelerinde değerlerin olumlu örnekler içeren metinlerle sistemli dağılımının, değer iletimi açısından daha faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

Direkçi, Akbulut ve Şimşek (2020) yaptıkları çalışmada değerlerle ilgili Türkiye’de yapılan birçok araştırmaı incelemiş olup bu çalışma sonucunda Türkçe kitaplarındaki değer iletiminin en çok metinler yoluyla yapıldığı, en çok vurgulanan türlerin ise hikâye, şiir ve roman türleri olduğunu belirtmiştir.

Bütün bu araştırmalarda ifade edilen eksiklikleri gidermesi beklenen Maarif Modeli, eğitimde değer odaklı bir yaklaşımın somutlaşmış bir örneğini sunmaktadır. Model kapsamında yayımlanan Erdem-Değer-Eylem Modeli, değerlerin sadece teorik düzeyde aktarımıyla yetinmeyip, sosyal, duygusal ve yapısal gelişimlerini kolaylaştıran pratik davranış biçimlerini de vurgulamaktadır. Bu sebeple, çerçevenin hem akademik hem de sosyal gelişimi bir arada gözeten bütünlük bir anlayışa sahip olduğu söylenebilmektedir. Erdem-Değer-Eylem Modeli eğitimde uygulanabilir bir model olarak planlanması, değerler eğitiminin sürdürülebilirliği ve yaygınlaştırılabilirliği açısından önemli bir adımı temsil etmektedir. Bu model, yalnızca davranışsal olarak değil, aynı zamanda düşünsel ve duygusal olarak da değerlerin içselleştirilmesine imkân tanımaktadır. Drama ve rol oyunları gibi öğrenme yöntemlerinin değerler eğitiminde kullanılması yalnızca değerleri değil, bu değerlerin günlük yaşamda nasıl uygulanabileceklerinin de anlaşılmasını sağlar (Memduhoğlu & Yüce, 2020).

Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu tür farklılaştırılmış uygulamaları öğretim programlarına yerleştirmesi, eğitimde hem teorik hem de pratik bir yaklaşımla değerlerin aktarımını desteklemektedir (MEB, 2024). Modelin bu şekilde öne sürülmesi, toplumsal sorumluluk bilincini geliştiren, dikteye teşvik etmeyen ve değer odaklı bir eğitim anlayışını sistematik bir şekilde uygulamayı hedefleyen öğretim programları devrine geçildiğinin habercisidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Maarif Modeli’ne yönelik hazırlanan ve ilkököl kademesinde ilk kez 1. sınıf düzeyinde okutulmaya başlanan Türkçe 1. sınıf ders kitabı okuma metinlerinin içerdiği değerler açısından incelenmesini amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesidir. Nitel araştırma, *“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”* olarak tanımlanmaktadır (Şimşek & Yıldırım, 2021). Nitel araştırma disiplinler arası bir

bakış açısına sahiptir ve belgeleri yorumlayıcı bir perspektiften ele alır. Doküman analizi ise belgesel tarama olarak da adlandırılmaktadır ve mevcut kayıtları incelenme yoluyla verilerin toplanmasını içerir (Sak, Sak, Şendil, & Nas, 2021).

Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmada sonuçların geçerlik ve güvenilirliği araştırmanın en temel özelliklerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda, geçerlik ve güvenilirlik, araştırmalarda sıklıkla başvuru alan iki önemli kriterdir (Şimşek & Yıldırım 2021). Nitel ve nicel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlik ölçütleri, içerik olarak aynı olsa da isimsel olarak farklılık göstermektedir. Ölçütler nitel araştırmalarda “iç geçerlik” yerine “inandırıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabirlik”, “iç güvenilirlik” yerine “tutarlık” ve “dış güvenilirlik” yerine “teyit edilebilirlik” olarak tercih edilmektedir (Şimşek & Yıldırım 2021). Araştırmada aktarılabirliği karşılayabilmek adına veriler, Erdem-Değer-Eylem Modeli’ndeki her bir iletinin ve Türkçe 1. Sınıf ders kitabı okuma metinlerinde yer alan cümlelerin değer kodlarıyla eşleştirilip, ayrıntılı betimleme yapılması ile elde edilmiştir. Tutarlılığı sağlayabilmek adına araştırmacı, ders kitabında yer alan metinleri farklı zaman dilimlerinde 3 kez okumuş ve her seferinde metinlerde yer alan cümleler ile bulunan değerlerin uyumunu karşılaştırmıştır. Çalışmanın inandırıcılığını yükseltmek için, değerler ve doğrudan metinlerden alınan cümlelerin bir kısmı için değer kodları ile yapılan örnek eşleştirmeler çalışma içerisinde gösterilmiştir. Teyit edilebilirlik için ise eşleşmelerin tamamı başka araştırmacıların inceleyebilmesi adına araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında saklanmaktadır. Kodlamalar arasındaki tutarlılığı sağlamak için araştırmacı dışında değerler eğitimi alanında uzman bir akademisyen ve bir sınıf öğretmeni kodlamalar yapmıştır. Nadiren de olsa bazı kodlamalarda çeşitli görüş ayrılıkları olmuştur. Bu görüş ayrılıkları üzerinde; Erlandson, Harris, Skipper ve Allen’ın (1993) ifade ettiği üzere nihai sonuç ortaya çıkana kadar o değer üzerindeki tartışmalar sürdürülmüş ve ortak bir karara varılmıştır.

Ayrıca, çalışma alan yazında yer alan benzer diğer çalışmalar ile karşılaştırılmış ve araştırmanın bu çalışmalarla da bulgular açısından örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu adımlar ile çalışmanın güvenilirlik ve geçerliğinin yükseltilmesi amaçlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın oluşum amacına yönelik olay veya durumlara ilişkin bilgi sunan yazılı bilginin incelenmesini içerir. Doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmada veri toplama aracı olarak Maarif Modeli kapsamında yayınlanan Öğretim Programları Ortak Metni içinde bulunan Erdem-Değer-Eylem tablolarında yer alan, Tablo 1’de gösterilen değerler kullanılmıştır. Bu değerler esas alınarak bir değer inceleme formu oluşturulmuştur. Bu formdaki değerler göz önünde bulundurulularak Türkçe 1. sınıf ders kitaplarındaki okuma metinleri incelenmiştir. Türkçe 1. sınıf ders kitaplarının ilk dört teması ilk okuma yazma kitaplarında yer almaktadır. Metinler ilk okumaya yönelik olarak yazıldığından herhangi bir değer barındırması çok güçtür. Bu sebeple sadece 2. Dönem kullanılan Türkçe ders kitabındaki 5. Temadan itibaren Tablo 2’de gösterilen toplam dört tema ve 16 metin kullanılmıştır.

Tablo 1*Ortak Metinde Yer Alan Değerler*

Değerler	
D1 Adalet	D2 Aile Bütünlüğü
D3 Çalışkanlık	D4 Dostluk
D5 Duyarlılık	D6 Dürüstlük
D7 Estetik	D8 Mahremiyet
D9 Merhamet	D10 Mütevazılık
D11 Özgürlük	D12 Sabır
D13 Sağlıklı Yaşam	D14 Saygı
D15 Sevgi	D16 Sorumluluk
D17 Tasarruf	D18 Temizlik
D19 Vatanseverlik	D20 Yardımseverlik

Tablo 1’de görüldüğü üzere ortak metinde toplamda 20 değer bulunmaktadır. Bu değerler “*adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik*” değerleridir

Tablo 2*İncelenen Tema ve Metinler*

Temalar	Metinler
Yeteneklerimizi Keşfediyoruz	Herkes İyi Bir Şey Yapar Düş Gezgini Uçurtma Nasıl Uçar Şirin’in Kuş Resimleri Sergisi
Minik Kaşifler	Astronot Teknofest’e Gidiyoruz Büyüleyici Büyüteç Gökyüzü Okulu
Atalarımızın İzleri	Bayrak Bayramlaşma Babamın Oyuncak Sandığı 23 Nisan
Sorumluluklarımızın Farkındayız	Sorumluluklarım Haklarımız Çalışkanların Güneşi Hep Parlar Piknik Yeri

Tablo 2’de görüldüğü üzere 1. sınıf Türkçe dersinde kullanılan 1. ve 2. ders kitabında toplamda dört tema bulunmaktadır. Bu temalar “*Yeteneklerimizi Keşfediyoruz, Minik Kaşifler, Atalarımızın İzleri, Sorumluluklarımızın Farkındayız*” temalarıdır. Bu temalarda yer alan okuma metinleri ise “*Herkes İyi Bir Şey Yapar, Düş Gezgini, Uçurtma Nasıl Uçar, Şirin’in Kuş Resimleri Sergisi, Astronot, Teknofest’e Gidiyoruz, Büyüleyici Büyüteç, Gökyüzü Okulu, Bayrak, Bayramlaşma, Babamın Oyuncak Sandığı, 23 Nisan, Sorumluluklarım, Haklarımız, Çalışkanların Güneşi Hep Parlar, Piknik Yeri*” metinleridir.

Verilerin Analizi

Ders kitaplarının veri incelemesi sırasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Dokümanlar değerli veriler sağlar ancak araştırmacıların bu belgeleri eleştirel bir yaklaşımla ve titizlikle değerlendirmesi önemlidir. İncelenen belgeler, mutlak, hatasız ya da tam bir kayıt olarak dikkate alınmamalıdır (Hodder, 2000; akt. Kıral, 2020). Türkçe 1. sınıf ders kitabında yer alan okuma metinleri içerik analizi yöntemiyle aşağıdaki tabloda yer alan değerler açısından değerlendirilmiştir. Araştırma yapılırken ders kitaplarındaki okuma metinleri cümle cümle incelenip ilişki kurulabilecek değerler belirlenmiştir. Daha sonra ortak metindeki değerler ve değerlere atfedilen tanımlar incelenmiş ve cümleleri tanımlayan alt kategoriler bulunmuştur. Belirlenen cümlelerin değerlerin alt kategorilerine ait olan eylem cümleleriyle ilişkisi kurulup, uygun eylem numaraları ile eşleştirilmiştir

Bulgular

Erdem değer eylem çerçevesi kullanılarak Türkçe ders kitapları üzerinde yapılan araştırma kapsamında elde edilen bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Yeteneklerimizi Keşfediyoruz Temasında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Maarif Modeli kapsamında yayınlanan Türkçe ders kitaplarından birincisinde yer alan Yeteneklerimizi Keşfediyoruz temasında yer alan “Herkes İyi Bir Şey Yapar”, “Düş Gezgini”, “Uçurtma Nasıl Uçar”, “Şirin’in Kuş Resimleri Sergisi” metinlerine ait değer incelemesi tablosu Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

Yeteneklerimizi Keşfediyoruz Temasında Yer Alan Değerler

5. Tema Yeteneklerimizi Keşfediyoruz					
Metin Adı	Herkes Bir Şey İyi Yapar	Düş Gezgini	Uçurtma Nasıl Uçar	Şirin’in Kuş Resimleri Sergisi	Temada Bulunan Toplam Değer Sayısı
Bulunan Değerler					
Çalışkanlık	1	2	2	1	6
Estetik	1	1	-	3	5
Özgürlük	1	3	-	1	5
Sabır	-	2	-	2	4
Saygı	4	-	-	-	4
Sevgi	1	1	1	-	3

Duyarlılık	1	1	-	-	2
Aile Bütünlüğü	-	1	1	-	2
Mütevazılık	-	-	-	1	1
Sorumluluk	-	-	1	-	1
Toplam	9	11	5	8	33

Tablo 3'te görüldüğü üzere, değerler Yeteneklerimizi Keşfediyoruz temasında toplamda 33 kez geçmektedir. Temada en çok vurgulanan değerlerin *çalışkanlık* (6) olduğu görülmektedir. Çalışkanlık değerini ise sırasıyla *estetik* (5), *özgürlük* (5), *sabır* (4), *saygı* (4), *sevgi* (3), *duyarlılık* (2), *aile bütünlüğü* (2), *mütevazılık* (1), *sorumluluk* (1) değerleri takip etmektedir. Yeteneklerimizi Keşfediyoruz teması incelendiğinde “İnsanlar farklı farklı, Birbirine benzemez.” (s.36) cümlesi ortak beceriler kapsamında yayınlanan Erdem-Değer-Eylem tablolarındaki D15.1.1 eylem numarası ile sevgi değerine, D14.1.1 eylem numarası ile saygı değerine, “Kimisi resim yapar, Fırçası elindedir. Duygu ve düşünceyi Renklerle dillendirir.” (s.37) cümlesi D7.1.5 eylem numarası ile estetik değerine, “Başarını gördükçe Kendine güvenirsin.” (s.37) cümlesi D3.1.6 eylem numarası ile çalışkanlık değerine, “Büyüyünce bir şey olmayı mı beklemeliyim yoksa? (...)” (s.46) cümlesi D12.3.3 eylem numarası ile sabır değerine, “Kardeşim özenle tutar Rüzgâra karşı uzaktan.” (s.57) cümlesi D16.3.4 eylem numarası ile sorumluluk değerine, “Herkesin bir amacı var hayatta. “Peki, benimki ne?” diye sordum babama.” (s.46) cümlesi D2.1.4 eylem numarası ile aile bütünlüğü değerine. “İçlerinden en sevdiği rengi seçti.” (s.68) cümlesi D11.1.5 eylem numarası ile özgürlük değerine, “En sevdiği kitabın kahramanını nasıl da unutmuştu!” (s.69) cümlesi D10.1 eylem numarası ile mütevazılık değerine örnek olarak gösterilebilir.

Minik Kaşifler Temasında Yer Alan Değerlere ilişkin Bulgular

Maarif Modeli kapsamında yayınlanan Türkçe 1. sınıf ders kitaplarından birincisinde yer alan Minik Kaşifler temasında yer alan “Astronot”, “Teknofest’e Gidiyoruz”, “Büyüleyici Büyüteç”, “Gökyüzü Okulu” metinlerine ait değer incelemesi tablosu Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

Minik Kaşifler Temasında Yer Alan Değerler

Metin Adı	6. Tema Minik Kaşifler				
	Astronot	Teknofest’e Gidiyoruz	Büyüleyici Büyüteç	Gökyüzü Okulu	Temada Bulunan Toplam Değer Sayısı
Bulunan Değerler					
Çalışkanlık	3	4	4	1	12
Yardımsverlik	-	2	-	2	4
Özgürlük	2	1	-	-	3

Sevgi	1	1	1	-	3
Dostluk	-	2	-	-	2
Sorumluluk	-	2	-	-	2
Aile Bütünlüğü	-	-	1	1	2
Merhamet	-	-	2	-	2
Duyarlılık	-	-	1	-	1
Estetik	-	-	1	-	1
Toplam	6	12	10	4	32

Tablo 4'te görüldüğü üzere, değerler Minik Kaşifler temasında toplamda 32 kez geçmektedir. Temada en çok vurgulanan değer *çalışkanlık* (12) olduğu görülmektedir. Çalışkanlık değerini ise sırasıyla *yardıms severlik* (4), *özgürlük* (3), *sevgi* (3), *dostluk* (2), *sorumluluk* (2), *aile bütünlüğü* (2), *merhamet* (2), *duyarlılık* (1), *estetik* (1) değerleri takip etmektedir. Minik Kaşifler teması incelendiğinde “Hangimiz istemeyiz Kuş olup kanatlanmak, Aya kadar tırmanıp Yıldızlarla oynamak?” (s.98) cümlesi ortak beceriler kapsamında yayınlanan Erdem-Değer-Eylem tablolarındaki D3.3.1 eylem numarası ile *çalışkanlık* değerine, “Ben de sizin kadarken Düşten düşe gezerdim.” (s.98) cümlesi D11.1.1 eylem numarası ile *özgürlük* değerine, “Aynı gülen yüzünü Öpüp okşar, severdim.” (s.98) cümlesi D15.1 eylem numarası ile *sevgi* değerine, “Yağmur ve arkadaşları masanın etrafında toplanmış çalışmaya dalmışlardı bile.” (s.122) cümlesi D16.3.5 eylem numarası ile *sorumluluk* değerine, “Yiğit; ablası ve arkadaşları çalışırken yanlarında durup onlara yardım etti.” (s.124) cümlesi D20.2.4 eylem numarası ile *yardıms severlik* değerine, “Bir akşam evde ailecek sohbet ederken Abdullah Bey “Çocuklar, gökyüzü okulu varmış, gitmek ister misiniz?” diye sordu.” (s.136) cümlesi D2.3.3 eylem numarası ile *aile bütünlüğü* değerine. ““Vay canına, böceğin ayrıntıları ne güzel görünüyor!” diye mırıldandı.” (s.109) cümlesi D7.1.4 eylem numarası ile *estetik* değerine, “Yiğit, ablasının arkadaşları evlerine geldiğinde çok mutlu olurdu.” (s.122) cümlesi D4.4.1 eylem numarası ile *dostluk* değerine, “Büyüteci sevimli minik böceğin üzerine doğru usulca yaklaştırdı.” (s.109) cümlesi D9.3.3 eylem numarası ile *merhamet* değerine örnek olarak gösterilebilir.

Atalarımızın İzleri Temasında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Maarif Modeli kapsamında yayınlanan Türkçe ders kitaplarından ikincisinde yer alan Atalarımızın İzleri temasında yer alan “Bayrak”, “Bayramlaşma”, “Babamın Oyuncak Sandığı”, “23 Nisan” metinlerine ait değer incelemesi tablosu Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Atalarımızın İzleri Temasında Yer Alan Değerler

7. Tema Atalarımızın İzleri

Metin Adı	Bayrak	Bayramlaşma	Babamın Oyuncak Sandığı	23 Nisan	Temada Bulunan Toplam Değer Sayısı
Bulunan Değerler					
Sevgi	2	5	3	2	12
Aile Bütünlüğü	-	6	3	-	9
Saygı	-	6	-	-	6
Çalışkanlık	-	1	3	-	4
Vatanseverlik	2	-	-	2	4
Dostluk	-	2	1	-	3
Duyarlılık	-	2	-	-	2
Merhamet	-	2	-	-	2
Dürüstlük	-	-	1	-	1
Tasarruf	-	-	1	-	1
Yardıms severlik	-	1	-	-	1
Temizlik	-	1	-	-	1
Toplam	4	26	12	4	46

Tablo 5'te görüldüğü üzere, değerler Atalarımızın İzleri temasında toplamda 46 kez geçmektedir. Temada en çok vurgulanan değer *sevgi* (12) olduğu görülmektedir. Sevgi değerini ise sırasıyla *aile bütünlüğü* (9), *saygı* (6), *çalışkanlık* (4), *vatanseverlik* (4), *dostluk* (3), *duyarlılık* (2), *merhamet* (2), *dürüstlük* (1), *tasarruf* (1), *yardıms severlik* (1), *temizlik* (1) değerleri takip etmektedir. Atalarımızın İzleri teması incelendiğinde “ Türk olmaktan Gurur duyuyorum.” (s.25) cümlesi ortak beceriler kapsamında yayınlanan Erdem-Değer-Eylem tablolarındaki D19.1.2 eylem numarası ile vatanseverlik değerine, “Bayrağımın altında Özgürce ve kardeşçe” (s.25) cümlesi D11.3.2 eylem numarası ile özgürlük değerine, “Dedesi, çatıyı onarıırken tavan arasında bir sandık bulmuş ve eve indirmişti.” (s.34) cümlesi D3.4.3 eylem numarası ile çalışkanlık değerine, “Akşam yemeğinden sonra bütün aile sandığın başına toplandı.” (s.34) cümlesi D2.2.2 eylem numarası ile aile bütünlüğü değerine, “Dedesi sandığı açtığında içinden çeşit çeşit oyuncaklar çıktı.” (s.34) cümlesi D17.3.4 eylem numarası ile tasarruf değerine, “Tahta arabayı amcası, mukavva uçağı arkadaşı yapmıştı.” (s.35) cümlesi D4.4.1 eylem numarası ile dostluk değerine. “Artık, babasının çocukluğu, oyuncakları ve tatlı anıları Mustafa'ya emanetti.” (s.36) cümlesi D6.2.3 eylem numarası ile dürüstlük değerine, “Bayram ziyaretine ailenin en büyüklerinden başladılar.” (s.47) cümlesi D14.1.4 eylem numarası ile saygı değerine, “Uzaktaki arkadaşlarımıza, yakınlarımıza bayram kartı atarız.” (s.48) cümlesi D15.4.3 eylem numarası ile sevgi değerine, “Onların ellerini öptüler. “Bayramınız kutlu olsun!” dediler.” (s.47) cümlesi D5.1.1 eylem numarası ile duyarlılık değerine, “Mine'nin yeni ayakkabıları pırl pırl parlıyordu.” (s.46) cümlesi D18.1 eylem numarası ile temizlik değerine, ““İçinde bayram harçlığı var Mine, istediğini al kendine!” dedi.” (s.47) cümlesi D20.1.1 eylem

numarası ile yardımseverlik değerine örnek olarak gösterilebilir.

Sorumluluklarımızın Farkındayız Temasında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Maarif Modeli kapsamında yayınlanan Türkçe ders kitaplarından ikincisinde yer alan Sorumluluklarımızın Farkındayız temasında yer alan “Sorumluluklarımız”, “Haklarımız”, “Çalışkanların Güneşi Hep Parlar”, “Piknik Yeri” metinlerine ait değer incelemesi tablosu Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6

Sorumluluklarımızın Farkındayız Temasında Yer Alan Değerler

8. Tema Sorumluluklarımızın Farkındayız					
Metin Adı	Sorumluluklarımız	Haklarımız	Çalışkanların Güneşi Hep Parlar	Piknik Yeri	Temada Bulunan Toplam Değer Sayısı
Bulunan Değerler					
Sorumluluk	1	1	3	7	12
Özgürlük	1	6	-	2	9
Sevgi	1	2	1	2	6
Yardımseverlik	1	-	1	2	4
Çalışkanlık	-	-	3	1	4
Merhamet	-	2	-	1	3
Saygı	-	2	-	1	3
Temizlik	-	-	-	3	3
Aile Bütünlüğü	1	-	2	-	3
Mütevazılık	1	-	1	-	2
Dostluk	1	-	-	1	2
Adalet	-	-	-	2	2
Sağlıklı Yaşam	-	1	-	-	1
Duyarlılık	-	-	-	1	1
Toplam	7	14	11	23	55

Tablo 6’da görüldüğü üzere, değerler Sorumluluklarımızın Farkındayız temasında toplamda 55 kez geçmektedir. Temada en çok vurgulanan değer *sorumluluk* (12) olduğu görülmektedir. Sorumluluk değerini ise sırasıyla *özgürlük* (9), *sevgi* (6), *çalışkanlık* (4), *merhamet* (3), *saygı* (3), *temizlik* (3), *aile bütünlüğü* (3), *mütevazılık* (2), *dostluk* (2), *adalet* (2), *sağlıklı yaşam* (1), *duyarlılık* (1) değerleri takip etmektedir. Sorumluluklarımızın Farkındayız teması incelendiğinde “Sorumluluklarımız var Önce kendime karşı.” (s.92) cümlesi ortak beceriler kapsamında yayınlanan Erdem-Değer-Eylem tablolarındaki D16.1.2 eylem numarası ile sorumluluk değerine, “Sağlıklı olmalıyım, İyi yaşamalıyım.” (s.92) cümlesi D11.2.5 eylem numarası ile özgürlük

değerine, “Hep kendimi düşünmem. Annem, babam, kardeşim, Oyun arkadaşlarım... Onlar benim canlarım.” (s.93) cümlesi D20.1.5 eylem numarası ile yardımseverlik değerine, D2.1 eylem numarası ile aile bütünlüğü değerine, D4.2.4 eylem numarası ile dostluk değerine, D10.3.1 eylem numarası ile mütevazılık değerine, “yeni şeyler öğrenmek bizi hayata hazırlar” (s.103) cümlesi D3.3.6 eylem numarası ile çalışkanlık değerine, “Bizi ilgilendiren konularda düşüncemizi söyleme hakkımız vardır.” (s.103) cümlesi D1.1.3 eylem numarası ile adalet değerine, “Benim içimde her sabah doğan bir güneş var.” (s.112) cümlesi D15.1.4 eylem numarası ile sevgi değerine. “Yine görevlerimi yaptığım, güneşimi parlattığım bir gün oldu.” (s.113) cümlesi D10.1.2 eylem numarası ile mütevazılık değerine örnek olarak gösterilebilir.

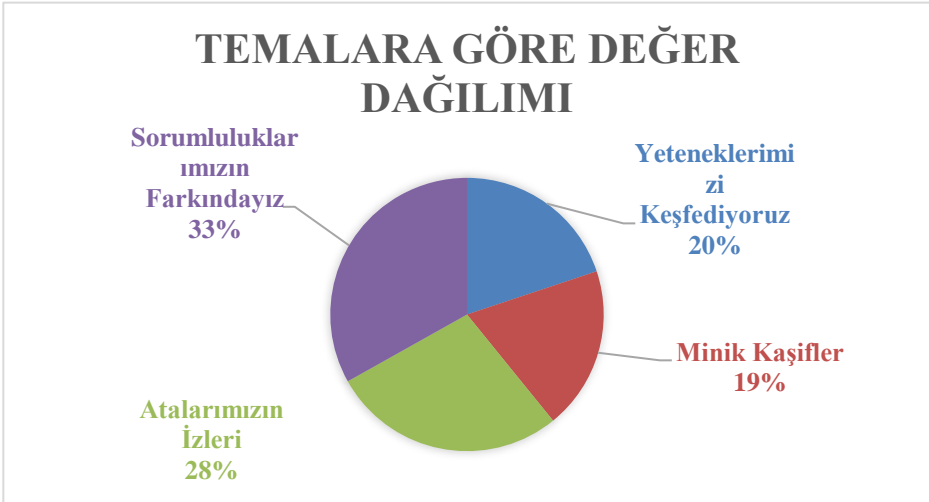
Değerlerin Temalar Arası Dağılımına İlişkin Bulgular

Değerlerin temalar arası dağılımına ilişkin bulunan bulgular grafik 1’de gösterilmiştir.

Grafik 1

Temalara Göre Toplam Değer Sayılarının Yüzdelerli Dağılımı

Grafik 1’de görüldüğü üzere, Sorumluluklarımızın Farkındayız teması %33 ile oransal

olarak en çok değer yer aldığı tema iken bu temayı %28 ile Atalarımızın İzleri, %20 ile Yeteneklerimizi Keşfediyoruz, %19 ile Minik Kaşifler temaları takip etmektedir.

Değerlere bütüncül olarak bakıldığında temalar arasında orantısız dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir. Temalar arası değer dağılım yüzdelerindeki oransal fark, değerlerin her tema için daha homojen olarak dağılması gerektiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, temalar arasındaki değer durumlarının dengelenmesi, çeşitli sosyal ve kültürel kazanımlar elde edilmesini desteklemek adına önemlidir. Temalar üzerinden farklı değerlerin eşit bir şekilde dağıtılması, ders kitaplarının kişilerin bireysel ve sosyal gelişimleri için daha kapsayıcı araçlar olarak kullanılmasına olanak sağlar. Eğitimciler, planlama ve uygulama aşamasında bu orantısızlığı göz önünde bulundurarak, değerlerin dengeli ve kapsamlı şekilde işlenebilmesi için öğretim içeriklerini zenginleştirme, çeşitli etkinlikler tasarlama ve farklı öğrenme stratejilerini kullanma gibi müdahalelerde

bulunabilirler. Böylece eğitim programları, yalnızca belirli değerler üzerinden değil, geniş bir perspektifle çok yönlü bir değerler eğitimini hedefleyebilir ve buradaki tüm değerlerin yaklaşık oranlarda kazanımını sağlayabilir.

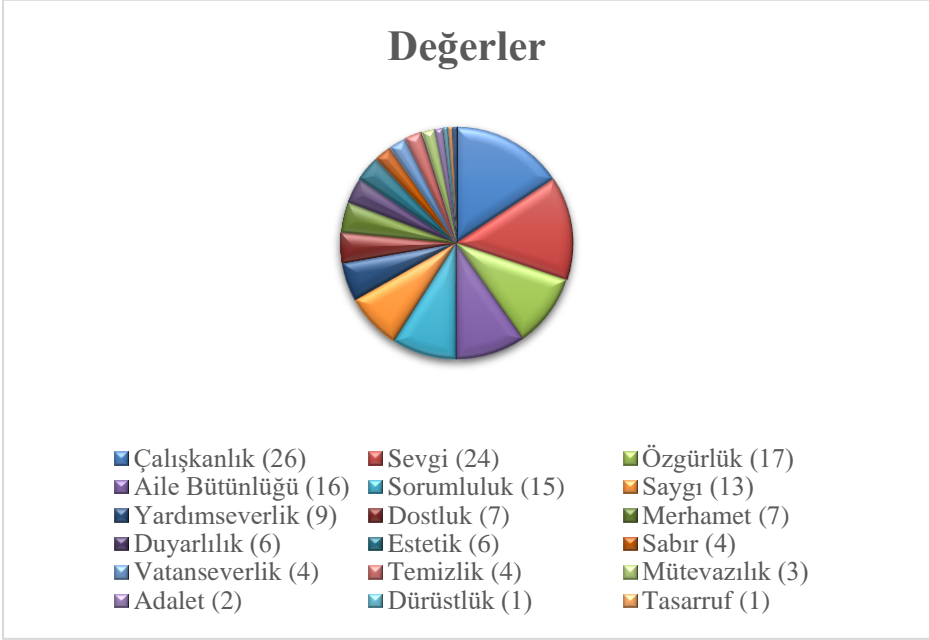
Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türkçe ders kitaplarında yer alan değerlere ilişkin bulgular grafik 2’de gösterilmiştir

Grafik 2

Değerlerin Türkçe Kitaplarındaki Dağılımı

Grafik 2’de görüldüğü gibi metinlerde toplam 19 değer işlenmiştir ve bu değerler 166

kez metinlerde geçmiştir. Bu değerlerin sırasıyla *çalışkanlık* (26), *sevgi* (24), *özgürlük* (17), *aile bütünlüğü* (16), *sorumluluk* (15), *saygı* (13), *yardımseverlik* (9), *dostluk* (7), *merhamet* (7), *estetik* (6), *duyarlılık* (6), *vatanseverlik* (4), *temizlik* (4), *sabır* (4), *mütevazılık* (3), *adalet* (2), *dürüstlük* (1), *tasarruf* (1), *sağlıklı yaşam* (1) değerleri olduğu tespit edilmiştir.

Maarif Modeli’ne göre hazırlanmış Türkçe ders kitaplarında ortak beceriler kapsamında yayınlanan Erdem-Değer-Eylem tablolarındaki değerlerden mahremiyet haricinde bütün değerlere değinilmiştir. Fakat bütün bu değerlere değinilse de değerlerin sıklığı ders kitaplarında eşit düzeyde değildir. Kimi değerlere daha fazla yer verilirken kimi değerlere daha az değinilmiş veya bu değerler tamamen ihmal edilmiştir. Bu durum öğrencilerin değerleri eşit düzeyde içselleştirmesini ve değerlerin günlük hayata aktarılmasını zorlaştırma potansiyeli taşımaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Maarif Modeli çerçevesinde hazırlanan Türkçe 1. sınıf ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi, eğitim sürecinde değerler eğitiminin ne denli önemsendiğini

gösterdiğinden bu tür bir çalışmanın yapılması önem arz etmektedir. Çalışmada incelenen temaların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde benimsenecek kültürel ve evrensel değerlerin kazanımlarına katkı sağlamayı hedeflediği görülmektedir. Bu hedefin sürdürülebilir eğitim sistemine entegre edilebilmesi, bireyin yalnızca akademik verileri değil, aynı zamanda etik sorumluluk bilincini de zihnine işlemesiyle mümkün olabilmektedir. Bu kapsamda çalışma, eğitim-öğretim sürecinin değerleri planlı ve sistematik bir şekilde nasıl aktarabileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Erdem-Değer-Eylem Modeli değerleri hem teorik temelleri hem de pratik yansımalarıyla ele almaktadır. Bu çerçevede değerlerin eğitimdeki kapsamını daha belirgin hale getirmektedir. Değerlere uygun eylemler sergilemek, değerlerin benimsenmesiyle mümkün olmakta ve bu süreç değerler eğitiminin birey üzerindeki uzun vadeli gelişimini göstermektedir. Kapsamlı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir değerler eğitimi modeli oluşturmak, yalnızca bireysel gelişimi desteklemekle kalmamakta, toplumsal dayanışmayı da artırmaktadır. Değerler eğitiminin bu tür bir çerçeveye uygun şekilde hazırlanması hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yer alan değerlerin benimsenmesine ve sorumluluk sahibi bireyler yetişmesine katkıda bulunacaktır.

Ayrıca incelenen güncel ders kitapları, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına yönelik önemli unsurlar içermektedir. Bu tür bir yaklaşım, eğitim yoluyla kültürel değerlerin kalıcılığını sağlarken, aynı zamanda evrensel değerlere açık bireylerin yetişmesine de destek olacaktır. Bu anlayışla, ders kitaplarının içerik ve yöntem açısından güncellenmesi ve zenginleştirilmesi, yüzü geleceğe dönük ve sağlam temelleri olan eğitim sistemlerinin geliştirilmesine yön verecektir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde Türkçe 1. sınıf ders kitabı okuma metinlerinde en çok yer verilen değerlerin sorumluluk, sevgi, aile bütünlüğü ve özgürlük olduğu görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular Türkben (2019), Karaca (2017), Candan ve Ergen (2017), Demir ve İşcan (2007), Taş (2022), Öztürk ve Özkan (2018), Dökme ve Tunçer (2022), Şahin ve Tuğrul (2020), Kuş, Meray ve Karatekin (2013), Özkan (2017), Arslan ve Akpınar (2024), Kırmızı (2014), Erbaş ve Başkurt'un (2021) da çalışmalarında tespit ettiği bulgularla örtüşmektedir. Literatürde yapılan bu çalışmalar da göstermektedir ki ilkökul grubunun bulunduğu gelişim dönemi gereğince temel olarak kazandırılması istenen, günlük yaşamla daha ilişkili olan değerler ön planda tutulup, temelin üzerine inşa edilebilecek, ileri yaşlarda daha iyi anlaşılacak değerlere daha az yer verilmiştir.

Öte yandan Kırmızı (2014), aile ile ilgili değerlere ders kitaplarında yeterince yer verilmediğini ifade etmiştir. Maarif Modeli'ne göre hazırlanmış Türkçe 1. sınıf ders kitabında yer alan değerler ve Erdem-Değer-Eylem Modeli incelendiğinde aile bütünlüğü ile ilgili birçok illetin yer aldığı ve aile kavramının müfredatta yapılan düzenlemelerle birlikte ders kitaplarında daha çok vurgulandığı tespit edilmiştir.

Mutlu ve Dinç (2019), yaptıkları çalışmada değerlerin ders kitabındaki tematik dağılımında bir denge olmadığını belirtmektedir. Benzer şekilde Türkben (2019) de yaptığı çalışmada dengesiz bir dağılım olduğunu, bunun değer iletimi açısından sorun yaratacak bir faktör olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışmada elde edilen bulgular da temalar arası dengesiz dağılım yönüyle bu çalışmalarla örtüşmektedir. Deniz ve Karagöl (2018) ise değerlerin ders kitaplarında sistemli olarak işlenmediğini ve değerlerin

aktarımında sınıf bazlı olarak dengesizlikler yaşandığını belirtmiştir. Bu bulgunun aksine Maarif Modeli'nde değerlerin aktarımında kullanılacak detaylı, sistematik olarak ders kitaplarına uyarlanabilecek bir çerçeve yer almaktadır. Buna rağmen Erdem-Değer-Eylem Modeli'nin, Maarif Modeli'ne göre hazırlanmış ders kitaplarındaki yansımalarının yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, Türkçe 1. sınıf ders kitabı, Maarif Modeli kapsamındaki değerler eğitimi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu kitaplar öğrencilerin hem kültürel kimliklerinin gelişimini hem de evrensel değerleri benimsemelerini sağlayacak bir araç niteliğindedir. Ancak, değerlerin tematik durumundaki dengesizlikler, metinlerin bazılarının değer aktarımı için uygun olmaması ve aktarılan değerlerin metinlere sistematik bir şekilde oturtulamaması gibi eksikliklerin, bu potansiyelin tam anlamıyla gerçekleştirilmesine engel olabileceği tespit edilmiştir.

Tüm bu sebepler göz önünde bulundurularak şu önerilerde bulunulabilir:

- Ders kitapları hazırlanırken değerler eğitimi konusunda uzman olan eğitimcilerin fikirleri alınmalı ve yaş grubuna göre değerler eğitimi ile ilgili özel bir çalışma yapılmalıdır.
- Değerlerin temalara ait verilme istenen mesaja yoğunlaşmasına önem verirken diğer değerler tamamen göz ardı edilmemelidir.
- Değerlerin iletimi açısından somut aktarım sağlayacak metinler ders kitaplarında daha çok yer almalıdır.

Kaynakça

- Arslan, A., & Akpınar, E. (2024). İkinci sınıf Türkçe ders kitabının kök değerler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 97–126.
- Candan, D. G., & Ergen, G. (2017). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 134–161.
- Çiçek, S., & Aras, A. (2022). Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası: Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 312–322.
- Demir, K., & İşcan, C. D. (2007). Hayat bilgisi dersinde değerler ve değerler eğitimi. *Ulusal İlköğretim Kongresi*, Ankara.
- Deniz, K., & Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Journal of Education*, 244–255.
- Direkçi, B., Akbulut, S., & Şimşek, B. (2020). Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezlerinin incelenmesi. *ZwFT*, 140-177.
- Dökme, K., & Tunçer, B. K. (2022). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin değerler yönünden incelenmesi. *Milli Eğitim*, 2085–2106.
- Erbaş, A. A., & Başkurt, İ. (2021). Hayat bilgisi öğretim programındaki değerlerin hayat bilgisi ders kitaplarına yansıma durumu. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage Publications.
- Karaca, D., & Uzunkol, E. (2017). İlkokul matematik ders kitaplarının içerdiği değerler bakımından incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 55–71.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*.
- Kayman, F., & Elkatmış, V. (2024, Eylül 21). 2019 Türkçe dersi öğretim programı ile 2024 ilkököl Türkçe dersi öğretim programının karşılaştırılması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 61–87.

- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki "erdemler" temasında yer alan metinlerde "kök değerler". *Kahramanmaraş Süüçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1602–1627.
- Kılıç, D., & Babayığıt, Ö. (2017). İlkokul öğrencilerinde kaybolan değerler. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 81–92.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi olarak doküman. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 170–189.
- Kırmızı, F. S. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 217–259.
- Kuş, Z., Mery, Z., & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 183–214.
- Küçüköğlü, A., Serin, N., & Albayrak, F. (2020, Ekim 26). Değerler eğitimi bağlamında Türkçe dersi: Program ve ders kitaplarının karşılaştırmalı incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1499–1518.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Erdem değer eylem çerçevesi*. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni, 75–92.
- Memduhoğlu, H. B., & Yüce, T. (2020). Değerler eğitiminde drama yönteminin uygulanmasına ilişkin nitel bir çözümleme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 116–130.
- Metin, G. T., & Gökçay, G. (2014). Bebeklik ve erken çocukluk döneminde kitap okuma: Çocuk sağlığı izlemlerinde etkili bir gelişim önerisi. *Çocuk Dergisi*, 89–94.
- Mutlu, H. H., & Dinç, S. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1048–1062.
- Özkan, Z. S. (2017). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, T., & Özkan, Z. S. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 172–204.
- Sak, R., Sak, İ. T., Şendil, Ç. Ö., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 227–250.
- Sulak, S. E., & Çapanoğlu, A. Ş. (2021, Kasım 24). İlkokul Türkçe ders kitaplarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 830–849.
- Şahin, Ö., & Tuğrul, K. (2020). İlkokul matematik ders kitaplarında sosyal değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 173–208.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2021). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik. In *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (s. 295). Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2021). Nitel araştırmanın bilimsel araştırma geleneği içindeki yeri. In *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (s. 37). Seçkin Yayıncılık.
- Taş, H. (2022). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının evrensel değerler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 455–475.
- Taşkaya, A., & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 417–441.
- Tatlısu, M., & Yorulmaz, B. (2024). İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin içeriğinin değerler açısından incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 54–81.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 508–526.
- Türkmenoğlu, M., Akyol, P., & Çağmalar, Z. (2021). Türkçe ve hayat bilgisi ders kitaplarındaki metinlerin değerler açısından karşılaştırılması. *Ulusal Eğitim Dergisi*.
- Türkoğlu, A., Erkuş, B., Belen, B., Kırtıl, B., Karadayı, E. H., Şahin, E., ... Demirel, Z. (2024). *1. sınıf Türkçe ders kitabı 1. kitap*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Türkoğlu, A., Erkuş, B., Belen, B., Kırtıl, B., Karadayı, E. H., Şahin, E., ... Demirel, Z. (2024). *1. sınıf Türkçe ders kitabı 2. kitap*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Uçar, F. H., & Çetinkaya, S. (2021). İlkokul hayat bilgisi kitaplarında değerler eğitimi. *Oltu Beşeri Bilimler Dergisi*, 196–213.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (13. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yücel, M., & Orhan, F. (2018). İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerler eğitimi içerik analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 39–60.

Extended Abstract

Background

Textbooks play a crucial role in early childhood education as fundamental tools for imparting values to students. The Turkish Century Education Model emphasizes values education, aiming to foster ethical and social awareness among young learners. This study examines the inclusion and distribution of values in first-grade Turkish textbooks.

Purpose/Hypothesis

The primary aim of this study is to analyze the frequency and categorization of values in first-grade Turkish textbooks prepared under the Turkish Century Education Model. Additionally, it evaluates how effectively these values are integrated into reading texts and whether the selected textbooks provide a balanced representation of moral and social values essential for holistic child development.

Design/Method

This study employs qualitative research methodology, utilizing document analysis to systematically examine 16 reading texts from the 2024-2025 first-grade Turkish textbooks. A structured coding framework was used to categorize values based on their presence and recurrence, facilitating a detailed assessment of emphasis and equitable distribution.

Results

The analysis revealed that 19 different values were present in the reading texts, appearing 166 times in total. The most frequently emphasized values were diligence (26 occurrences), love (24 occurrences), freedom (17 occurrences), family unity (16 occurrences), and responsibility (15 occurrences). However, these values were not evenly distributed across the texts. While diligence and love were frequently emphasized, values such as honesty, frugality, and justice were underrepresented. This imbalance in value representation indicates a preferential emphasis on certain moral concepts at the expense of others, which may lead to a skewed moral development among students.

A closer analysis of the texts revealed that implicit messaging served as the primary method of value transmission, with limited instances of explicit discussions on values. Although implicit messages can be effective for young learners, explicitly integrating values education into reading texts could improve comprehension and foster deeper reflection among students. Some texts reinforced values through character actions and consequences but lacked follow-up activities or discussion prompts to help students internalize these values effectively.

Discussion

The findings highlight the crucial role of textbooks in values education and emphasize the need for a more balanced distribution of values across different reading materials. While frequent emphasis on diligence and love positively contributes to students' moral development, the limited focus on honesty and justice reveals a gap in the curriculum. This imbalance may lead students to develop a skewed perception of ethical behavior, prioritizing certain virtues over others equally important for social cohesion and integrity.

Values education should not be confined to implicit messages but should be explicitly

structured to encourage deeper understanding among students. Educators and curriculum developers should ensure all values receive adequate representation, supporting a holistic approach to character development. Systematic integration of values into textbook content can create a learning environment that enhances both academic growth and ethical consciousness among students.

Implications for Future Research and Curriculum Development

Future research should explore the long-term impact of values representation in textbooks on students' moral and ethical development. Additionally, further studies could examine how teachers incorporate these values into classroom discussions and activities. Curriculum designers should adopt a systematic approach to values education, ensuring a more equitable distribution of values across different learning materials.

A structured approach to values education should integrate interdisciplinary connections with literature, social studies, and civic education. Teacher training programs should also equip educators with strategies for facilitating values discussions and ethical decision-making, enabling students to apply these principles in real-life situations. Enhancing student engagement through role-playing, storytelling, and open-ended questions could further support meaningful learning experiences related to moral education.

Conclusion

This study underscores the importance of systematically integrating values into educational materials. The findings suggest that future revisions of the Turkish Century Education Model should ensure a more balanced distribution of values within textbooks, enhancing the overall effectiveness of values education in early childhood. A well-balanced approach to values representation can contribute to a more comprehensive and ethically aware generation of learners.

By addressing these imbalances, educators can create a more inclusive and comprehensive learning environment that fosters both academic and moral growth among young learners. This study contributes to the ongoing discourse on values education and curriculum development in early childhood education. Through a more structured approach, values education can serve as a cornerstone for developing socially responsible and ethically conscious citizens, ensuring a positive impact on both individual growth and societal well-being.

Yazar ve Bağlantılar

Dicle Tathl¹, Bilal Yorulmaz²

Sorumlu yazar **Dicle Tathl**

diclekyurek@gmail.com

¹ Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, diclekyurek@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0009-0000-2919-6551>

² Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, bilal.yorulmaz@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3456-0797>